

Franjo Pahernik in gozdovi Pahernikove ustanove

Primeri dobrih praks postajajo vse pomembnejši za učenje na najrazličnejših področjih. Tudi gozdarstvo v teh novejših oblikah promocije dobrega in uspešnega gospodarjenja z gozdom ni izjema. Uspešno sonaravno, trajno in večnamensko gospodarjenje z gozdom na širšem področju Radelj ob Dravi predstavljamo na primeru delovanja inž. Franja Pahernika v preteklosti in gospodarjenja z gozdovi Pahernikove ustanove v novejšem obdobju.

Življenjsko pot velikega domoljuba in gozdarskega strokovnjaka inž. Franja Pahernika je v delu: »Pahernikovi gozdovi« s podnaslovom »Biografija rodbine Pahernik« temeljito proučil upokojeni radeljski gozdar Maks Sušek, iz katerega dela povzemam podatke.

Slika 1: Družinska fotografija, inž. Franjo Pahernik, žena Marija, otroka Vida in Vojko, 1925 – (foto: arhiv Koroškega pokrajinskega muzeja, Muzej Radlje ob Dravi)

ŽIVLJENJE IN DELO FRANJA PAHERNIKA

Franjo Pahernik se je rodil leta 1882 v kraju Vuhred, očetu Janezu in mami Mariji Pahernik. Kraj Vuhred leži ob izlivu potoka Vuhreščica v reko Dravo, na njenem desnem bregu. Oče Franja Pahernika je bil lesni trgovec in veleposestnik. Ukvarjal se je z žagarstvom in s prevozom lesa s splavi in šajkami. Pahernikov rod je odlikovala pripadnost slovenskemu narodu in napredne težnje na vseh področjih življenja. Predniki Franja Pahernika so veliko prispevali k razvoju Vuhreda, okraja Marenberg (danes Radelj ob Dravi) in celotne Dravske doline.

Osnovno šolo obiskoval v rodnem Vuhredu. Šolanje je nadaljeval v Mariboru na nižji realki, višjo realko je uspešno zaključil z maturo leta 1901 v Gradcu. Ker so Pahernikovi imeli v lasti obsežne gozdove na Pohorju, je mladi Franjo kmalu ugotovil, da ga gospodarjenje z gozdovi še posebej zanima in se je zato odločil za študij na gozdarskem oddelku visoke šole za zemljemerstvo na Dunaju. Študij je zaključil z diplomom leta 1905. Pridobljeno strokovno znanje je nadgradil s prakso na Češkem. Oče je Franju Paherniku umrl v času njegovega študija leta 1903, zato je prevzel domačo posest in tudi gospodarjenje z okoli 600 ha gozdov.

Pomembni življenjski mejniki v življenju Franja Pahernika so si sledili z osnovanjem družine. Leta 1918 se je poročil z Marijo Krajnc iz Sv. Jurija iz Slovenskih Goric. Istega leta se jima je rodila hčerka Vida, leta 1921 pa sin Vojko.

FRANJO PAHERNIK IN GOZD

S prevzemom posestva je Franjo Pahernik znanje inženirja gozdarstva, ki ga je pridobil med študijem, pričel prenašati v prakso. Z gozdom je gospodaril po načelih naravnega razvoja sestojev, intenziviral je potencial slabih pašnikov in travnikov, ki jih je zasadil s primernimi drevesnimi vrstami. Za namen pogozdovanja je v Hudem Kotu ustanovil dve gozdni drevesnici. Natančnejše podatke o stanju gozda je dobil z izvedbo

Slika 2: Cilj gozdarskih prizadevanj: sonaravni mešani sestoji malopovršinsko raznodobne in prebiralne zgradbe (foto: J. Čoderl)

gozdne inventure leta 1910., ki jo je ponovil še leta 1925. Uspešnost sonaravnega dela z gozdom je knjigovodsko spremljal in preverjal. Ukrepe v gozdu je dosledno načrtoval. Za svoje gozdove je leta 1935 izdelal ureditveni načrt.

Les iz svojih gozdov je žagal na svoji žagi. Leta 1909 je v Vuhredu zgradil žago s polnojarmenikom in zabojarjo. Zaboji so bili končni proizvod iz lesa slabše kvalitete, ki ga je z izdelavo zabojev dobro ovrednotil. Franjo Pahernik je v Vuhredu razvil obliko industrijske predelave lesa. Že naslednjega leta 1910 je ob Vuhreščici zgradil še elektrarno. Električna energija je poganjala žago in služila za razsvetljavo, ne le sokrajanom v Vuhredu, elektriko je omogočil tudi Vuzenici. Po zaslugi Franja Pahernika je imel Vuhred z okolico električno energijo pred Mariborom in Ljubljano. Pahernikovi so imeli v lasti tudi kmetijska zemljišča. Franjo Pahernik je na področju kmetijstva skrbel za razvoj sadjarstva. Po letu 1926 je na svojem posestvu razvijal hmeljarstvo.

FRANJO PAHERNIK IN DELOVANJE NA KULTURNEM IN DRUŽBENOPOLITIČNEM PODROČJU

Franjo Pahernik je nadaljeval tradicijo svojih predhodnikov in je bil poleg uspešnega gospodarja svojega premoženja ves čas pomemben člen razvoja Dravske doline. Napredne razvojne ideje je udeleževal na različnih področjih družbenega življenja.

Na področju kulturnega življenja je leta 1900 sodeloval pri ustanovitvi tamburaškega zbora in gledališke skupine v Vuhredu. Skrbel je za razvoj slovenskega šolstva in bil leta 1907 izvoljen v vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Leta 1913 je Franjo Pahernik s svojimi sredstvi zgradil šolo na Bolfenku v Hudem Kotu. Ko so leta 1920 ustanovili telovadno društvo Sokol Marenbeg – Vuhred, je bil Pahernik pobudnik zanj in starosta društva vse od ustanovitve. Daroval je denar za izgradnjo Sokolskega doma v Marenbergu leta 1938.

Na družbenopolitičnem področju so Franju Paherniku po razpadu Avstroogrske monarhije zaupali predsedovanje Narodnemu svetu za okraj Marenberg in občino Kapla. Leta 1931 je bil izvoljen za poslanca v Narodni skupščini v Beogradu.

Poslanec je bil do leta 1935. Leta 1933 je postal župan občine Vuhred. Iz naštetega je razvidno, da je Pahernik aktivno deloval za družbeni razvoj in narodni blagor, ne le v domačem okolju, ampak tudi v širšem prostoru Kraljevine Jugoslavije.

Vojni in povojni čas je življenje Franja Pahernika in njegove družine korenito spremenil. Po kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije so Pahernika zaprli v Mariboru, nato pa so celo družino izselili na Hrvaško. Okupator jim je zaplenil družinsko premoženje. Tik pred koncem vojne je aprila 1945 v taborišču Jasenovac umrl sin Vojko. Hčerka Vida je z možem emigrirala v Argentino in ZDA. Nikoli več se ni za stalno vrnila v rojstno deželo. Po vojni se je Franjo Pahernik z ženo Marijo vrnil v Vuhred. Povojna oblast je njuno premoženje razlastila. Za preživetje se je Franjo Pahernik leta 1947 zaposlil kot gozdarski inženir. Upokojil se je pri starosti 75 let leta 1957. Ker sta v Mariboru zgradila hišo, sta se Pahernika 1958 preselila iz Vuhreda v Maribor. Franjo Pahernik je tudi v času po upokojitvi ohranil stike z gozdarstvom in z rodnim Vuhredom. Umrl je v starosti 94 let leta 1976. Pokopan je v družinski grobnici v Vuhredu.

GOZDOVI SO NJEGOV SPOMENIK

Življenjsko pot inž. Franja Pahernika so zaznamovali pohorski gozdovi in gozdovi so njegov spomenik. Je pionir sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Dravski dolini. Nestabilne čiste smrekove sestoje – smrekove monokulture je pričel postopno spreminjati v vrstno mešane, raznodobne sestoje. Gozd je pričel obnavljati na osnovi pospeševanja naravnega pomlajevanja.

Cilj, ki ga je kot strokovno podkovan veleposestnik želel doseči v svojih gozdovih, so bili sonaravni mešani sestoji malopovršinsko raznodobne in prebiralne zgradbe.

Ko se je bil inž. Pahernik zaradi izgube premoženja primoran zaposliti je postal 1947 leta oskrbnik Gozdnega oskrbnništva Vuhred, ki je obsegalo razlašene gozdove Radelj, Vuhreda, Orlice, Antona in Hudega Kota. Oskrbništvo je vključevalo tudi vse nekdanje Pahernikove gozdove. Postal je oskrbnik nekdanjih svojih gozdov. Leta 1948 je bil imenovan za lovskega referenta pri Dravskem gozdnem gospodarstvu v Mariboru. Vključil se je v gozdarske

Gozdarstvo v času in prostoru

izobraževalne procese in je predaval na gozdarski šoli v Mariboru. Leta 1949 je bil Franjo Pahernik okrajni gozdar na Okrajnem ljudskem odboru Maribor – okolica. Kot zunanji sodelavec je sodeloval v raziskovalnem delu Gozdarskega inštituta Slovenije za področje gojenja gozdov od leta 1951. Naslednje leto je pričel delati na sekciji za urejanje gozdov na Gozdnem gospodarstvu Slovenj Gradec kot taksator. Leta 1954 je sodeloval pri izdelavi prvega gospodarskega načrta za gozdove Gozodne uprave Radlje, kjer je prav tako vodil gojenje gozdov.

Leta 1955 je Franjo Pahernik v Gozdno kroniko Gozodne uprave Radlje ob Dravi, zapisal:

»Gozdno oskrbništvo v Vuhredu je obsegalo gozdove ing. Franja in Marije Pahernik iz Vuhreda in sicer poleg manjših dobro oskrbovanih gozdnih površin pri Vuhredu in Orlici gozdni kompleks Sv. Bolfenk pod Veliko Kopo v izmeri 500 ha na nadmorski višini 800 do 1500 m. Za te gozdove je izdelal lastnik sam gozdno-gospodarsko osnovo leta 1935. Gospodarilo se je v teh gozdovih največ na prebiralni način, starejši sestoji so pravilno gojeni, starejše kulture trebljene in redčene,

bukovje v pravilnem razmerju puščeno, posebno ono sposobno v bodočnosti za tehnični les. V teku skoro 40 let so bila absolutna gozdna tla, nerentabilni strmi pašniki obrasli z grmovjem pogozdovani z ustreznim drevjem. V svrhu pridobivanja sadik za pogozdovanja sta služili drevsnici, ena pri Samcu, druga pri Kotniku, obe sta bili za časa okupacije zanemarjeni.«

V letu 1955 je Franjo Pahernik prejel zlato inženirsko diplomu, kar je potrdilo petdesetletno obdobje strokovnega gozdarskega dela. Zlato inženirsko diplomu mu je podarila Visoka šola za kulturo tal z Dunaja, kjer je pred 50 leti zaključil študij.

Po upokojitvi se je posvetil raziskovanju in pisanju. Leta 1962 je izdal delo: »Šajke in splavi na Dravi« in kot strokovni pisec obeležil svoj osemdeseti rojstni dan.

V letih 1992 in 1998 je bilo z zakonom o denacionalizaciji Pahernikovim vrnjeno premoženje. Marija Pahernik, žena Franja Pahernika, je ta pomemben dogodek še doživela. Dedinja hči Vida Ribnikar, ki ni imela potomcev, je želela ohraniti spomin na svojega očeta in na Pahernikov rod. Spremljala je strokovno gospodarjenje z njihovimi gozdovi v času do vračila in videla, da ideje sonaravnega dela z gozdom živijo naprej in se razvijajo v pravo smer. Sodelovala je z inž. Maksom Suškom in se tudi na osnovi njegove pobude odločila, da gozdove podari za razvoj gozdarske znanosti. Leta 2005 je podpisala akt o ustanovitvi Pahernikove ustanove, 2010 je Pahernikova ustanova začela delovati. Z njeno ustanovitvijo je bil postavljen temelj za finančno podporo sonaravnemu gozdarstvu v Sloveniji. Slovensko gozdarstvo nadaljuje delo pionirja sonaravnega gozdarjenja v Dravski dolini. Sredstva iz gozdov Pahernikove ustanove so namenjena podpori raziskovalne dejavnosti, štipendijam študentov gozdarstva in ohranjanju spomina na inž. Pahernika in na Pahernikovo rodbino.

OSNOVNI PODATKI O GOZDOVIH PAHERNIKOVE USTANOVE

Največ gozdov Pahernikove ustanove se nahaja v občini Ribnica na Pohorju v katastrski občini Hudi Kot, manjši del še na Orlici ter v občini Radlje ob Dravi v katastrskih občinah Vuhred in Planina. Pahernikovi gozdovi po podatkih zadnjega gozdno-

Slika 3: Pahernikova ustanova na karikaturi Cirila Horjaka

gospodarskega načrta za gozdnogospodarsko enoto Radlje obsegajo desni breg, z veljavnostjo 2014-2023, 570,13 ha gozda. Lesna zaloga v gozdovih Pahernikove ustanove je 453 m³/ha, s prevladujočim deležem iglavcev, ki jih je v lesni zalogi po ha 82 %. Prirastek v gozdovih Pahernikove ustanove, ki se razprostirajo od reke Drave in do vrha Pohorja, je povprečno 10,79 m³/ha/leto. Letni prirastek na celi površini je 6154 m³. Največji možni posek po načrtu za gospodarsko enoto je 17,7 % lesne zaloge oz. 74,5 % prirastka. Letni največji možni posek je 4582 m³. Ker v gozdovih veliko več priraste kot pa se letno poseka, se lesna zaloga povečuje. Za optimalno gospodarjenje z gozdovi je predpogoj dobra odprtost gozdov z gozdnimi in javnimi prometnicami. V gozdovih Pahernikove ustanove imamo 117 m/ha gozdnih vlak, gozdnih cest je 36 m/ha, javnih cest pa 8,8 m/ha. Mreža prometnic omogoča traktorsko spravilo lesa, le v malem delu je spravilo žičničarsko.

Med rastišči v gozdovih Pahernikove ustanove prevladujejo jelova in bukova rastišča. Govorimo o gozdnih združbah kisloljubnih jelovij in zgornjegorskih bukovjih. Malopovršinsko se ob jarkih pojavljajo združbe velikega jesena in gorskega javorja. Na vrhu Pohorja je razširjeno zgornje gorsko smrekovje.

Gozdovi Pahernikove ustanove so na površini 331 ha vključeni v območje natura 2000. V zgor-

njem delu posesti so površine, ki so pomembne kot rastišča divjega petelina.

ZAKLJUČEK

Sonaravno gospodarjeni gozdovi Pahernikove ustanove, ki so vključeni med učne objekte Prosilve, trajno ohranjajo naravno ravnotežje, ki je pogoj za obstoj gozda kot ekosistema.

V Posestnem načrtu za gozdove Pahernikove ustanove so zapisani cilji gospodarjenja, ki zagotavljajo doseganje ekonomskih interesov in ciljev na področju učenja in raziskovanja v gozdarstvu. Ker je gozdni prostor v Pahernikovih gozdovih obogaten s kulturnimi oboležji, obiskovalce usmerja k razmišljanju o neločljivi povezanosti narave in kulture. V Pahernikovih gozdovih si narava, gozd in kultura uspešno podajajo roke.

VIRI

Maks Sušek, Pahernikovi gozdovi: biografija rodbine Pahernik, Radlje: Pahernikov sklad. 2005
Gozdna kronika Gozdne uprave Radlje ob Dravi, Koroški pokrajinski muzej, Muzej Radlje ob Dravi (del fotografij)
Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Radlje – desni breg (2014-2023), št. :11-10/14
Posestni načrt za gozdove Pahernikove ustanove (2014-2023)

Jerneja Čoderl

Slika 4: Spomenik sredi gozdov Pahernikove ustanove v Hudem Kotu, kjer si narava in kultura podajata roki (foto: J. Čoderl)